

УДК 378

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ США (XVII – ПЕРША ПОЛОВИНА XX СТ.)

Горпініч Т.І., к. пед. н.,
доцент кафедри іноземних мов
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»

У статті проаналізовано особливості розвитку вищої освіти у США на ранніх етапах її становлення. Окреслено витоки вищої освіти у США, охарактеризовано особливості функціонування перших вищих навчальних закладів. Проаналізовано рушійні сили розвитку вищої освіти у США і його зв'язку з історичними подіями в країні.

Ключові слова: вища освіта США, університет, коледж, реформування вищої школи.

В статье проанализированы особенности развития высшего образования в США на ранних этапах ее становления. Определены истоки высшего образования в США, охарактеризованы особенности функционирования первых высших учебных заведений. Проанализированы движущие силы развития высшего образования в США и его связи с историческими событиями в стране.

Ключевые слова: высшее образование США, университет, колледж, реформирование высшей школы.

Horpinich T.I. THE PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN THE USA (THE 17TH – THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY)

The article analyzes the peculiarities of higher education in the United States at early stages of its development. The origins of higher education in the USA are determined; the peculiarities of the first higher educational establishments are analyzed. The motive forces of higher education development in the United States and its interconnection with historical events in the country are described.

Key words: higher education in the USA, university, college, high school reformation.

Постановка проблеми. Реформування системи вищої освіти України і тенденції її поступової трансформації, що відбуваються під впливом всебічних ліберальних економічних і соціально-політичних змін, вимагають аналізу можливих перспектив і цілей. Без сумніву, вектор розвитку вищої освіти України спрямований на англо-саксонську модель системи вищої освіти, яку найбільш яскраво реалізовано в США. В кінці XX ст. США перетворилися на державу, яка у багатьох аспектах диктує правила гри на ринку освітніх послуг. Успіхи американської вищої школи, її рекордні показники створюють помилкове враження про те, що копіювання структури, рівнів освіти, методик, навчальних технологій та інших ознак, властивих вищій школі США, дасть змогу не тільки повторити її досягнення, але й домогтися істотного просування вперед.

Дискусії навколо необхідності «американізації» сучасної української вищої школи можуть виявитися корисними під час порівняльного аналізу системи вищої освіти України і США в усіх аспектах діяльності та розвитку сфери вищої школи в цих країнах від етапу їх зародження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні витоків і особливостей формування системи вищої освіти, що

склалася у США. У публікації розглядається історія виникнення та становлення системи вищої освіти в США у XVII – першій половині XX ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців різного профілю неодноразово ставав предметом уваги вітчизняних і зарубіжних науковців. Питання зарубіжного досвіду фінансового забезпечення вищої освіти висвітлюють у своїх працях такі провідні українські та зарубіжні вчені, як В. Атоян, Й. Бескид, Т. Боголіб, В. Буковинський, В. Кремень, М. Кармін. У працях Б. Данилишина, В. Куценко, Л. Федулової значну увагу приділено вивченню розвитку університетів за кордоном. Вищу освіту в США досліджено в наукових розвідках І. Зварич, О. Андрушиної, О. Кофанової, Г. Півняка. Однак, незважаючи на достатню кількість наукових праць у цьому напрямі загалом, особливості американської вищої освіти крізь призму її історичного розвитку досі до кінця не з'ясовані.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення системи вищої освіти США розпочалося в перші десятиліття XVII ст., коли англійці почали колонізацію Північної Америки. Відомо, що перші англійські колонії з'явилися на території ниніш-

нього штату Вірджинія (1607 р.) і на берегах затоки Массачусетс (1620 р.). Серед колоністів були люди, які отримали освіту в коледжах Кембриджа в Англії. У 1636 р. керуючим органом колонії затоки Массачусетс було вирішено відкрити першу школу і виділити для цього 400 англійських фунтів стерлінгів. Основна мета створення цієї школи полягала в підготовці священнослужителів. У 1638 р. помер один з авторитетних священнослужителів колонії – Джон Гарвард (1607–1638 рр.), який отримав ступінь магістра мистецтв в Кембриджі в Коледжі Еммануель (Emmanuel College). Згідно із заповітом Дж. Гарвард залишив школі, яка ще будувалася, половину свого майна – 780 фунтів стерлінгів і 260 книг особистої бібліотеки. Будівництво школи завершилося в 1640 р., а в 1642 р. до неї було зараховано перших абітурієнтів. На честь цієї події і для надання їй особливої значущості поселення Ньюстон (Neweston), у якому була відкрита школа, було перейменовано на Кембридж (Cambridge). Природно, що школу організували за англійською моделлю, а в 1639 р. присвоїли їй ім'я Дж. Гарварда і перейменували на коледж [1, с. 40].

Спочатку управління і навчання в коледжі здійснювалося священнослужителями. Утримання коледжу відбувалося за рахунок церкви, і навчали у ньому священників. У 1642 р. було прийнято закон (The Massachusetts School Law), який зоб'язував батьків навчати своїх дітей читанню та письму, а в 1647 р. було прийнято новий закон, згідно з яким у будь-якому поселенні з числом сімей більше п'ятдесяти потрібно було призначати вчителя. В результаті цього в 50-х рр. XVII ст. загальноосвітні дисципліни посіли рівноправне місце в коледжі імені Гарварда і його випускники стали з'являтися не тільки в релігійній громаді, але й на адміністративній службі колонії. У цей період коледж стали називати Університетом всіх наук (University of all sciences). Надалі, з появою нових коледжів в Гарварді, назва «університет» почала застосовуватися до об'єднання неоднорідних навчальних закладів.

У 1707 р. було прийнято статут Гарвардського університету. Згідно зі статутом в університеті сформовано раду піклувальників та адміністративне управління на чолі з президентом. Стала розвиватися просвітницька та наукова діяльність університету, з'явилися друкарня, дослідницькі лабораторії, обсерваторія, гуртожитки та багато інших ознак, властивих сучасній вищій школі.

Попри це, протягом кількох десятиліть темпи розвитку вищої освіти у США не були достатньо швидкими. Так, за весь ко-

лоніальний період до 70-х рр. XVIII століття було засновано тільки 8 коледжів: Коледж Вільгельма і Марії (William and Mary College) у 1693 р.; Єльський коледж (Yale College) у 1701 р., сьогодні – Єльський університет; Коледж Нью-Джерсі (College of New Jersey) у 1746 р., який з 1896 р. має назву Принстонського університету; Кінгс-коледж (King's College) у 1754 р., згодом він отримав назву Колумбійського університету; Коледж Філадельфії (College of Philadelphia) у 1755 р., пізніше – Університет Пенсильванії; Коледж Род-Айленда (College of Rhode Island) у 1764 р., в подальшому – Університет Брауна; Куїнс-коледж (Queen's College) у 1766 р., тепер – Ратгерський університет (Rutgers University) в Нью-Джерсі; Дартмутський коледж (Dartmouth College) у Нью-Гемпширі у 1769 р. [1, с. 41].

Під час організації навчального процесу американські коледжі копіювали англійську систему вищої освіти, але не досягали рівня європейських навчальних закладів, становлення яких відбулося у XII – XIII ст. Зміст освіти включав вивчення древніх мов, таких як латина і давньогрецька, крім того, вивчалися логіка, риторика, історія, елементарна математика, що включала арифметику, алгебру, геометрію і тригонометрію.

У 70-х рр. XVIII ст. північноамериканські штати домоглися самостійності. У зв'язку з розвитком економіки і швидким зростанням населення виникла потреба у великій кількості фахівців, здатних організувати виробництво, сільське господарство, забезпечити потреби охорони здоров'я і освіти. В результаті цього в системі професійної підготовки фахівців почалися значні перетворення. Вже до 1800 р., тобто за перші десятиліття існування США як незалежної держави, кількість коледжів та університетів збільшилася втричі, а до 1820 р. вона становила більше 40. Саме в цей час було сформульовано два основні принципи американської вищої школи: автономія навчального закладу і свобода студентів у виборі предметів і курсів. З'явилася система, при якій кожен коледж оцінював ступінь засвоєння навчальної дисципліни в балах (кредитах), а встановлена навчальним закладом сума балів за сукупністю предметів давала змогу студентам отримати диплом коледжу або університету про вищу освіту. Початок такої практики було введено в університеті Вірджинії в 1814 р. [2, с. 231].

Незважаючи на суттєвий прогрес, така система вищої освіти не вирішувала всіх проблем, що стояли перед освітою. У відповідь на потребу виробництва стали організовуватися спеціальні професійні навчальні заклади. Особливо швидко роз-

вивалася мережа навчальних закладів для підготовки вчителів шкіл. На першому етапі такі освітні установи називалися нормальними школами (*normal schools*), а згодом вони стали називатися педагогічним коледжами (*teacher's college*). У період між Війною за незалежність (1775–1783 рр.) і Громадянською війною (1861–1865 рр.) було створено багато спеціалізованих, професійно-орієнтованих навчальних закладів технічного, сільськогосподарського, морського, військового та інших напрямів. Велика частина цих навчальних закладів існує і сьогодні. Так, Массачусетський технологічний інститут (*Massachusetts Institute of Technology*), заснований в 1861 р., досі є одним з лідерів сучасної американської вищої школи. Особливістю становлення вищої освіти в США був приватний характер освітніх установ [2, с. 232].

Відмінність у законодавстві штатів та їх економічному становищі привела до того, що роль освіти у різних штатах сприймалася по-різному. Поступово керівництво штатів стало приділяти певну увагу проблемам освіти загалом. Так, в 1802 р. в штаті Огайо був прийнятий акт про виділення коштів із власності штату на підтримку шкіл. У 1812 р. в Нью-Йорку була відкрита перша школа для керуючих. У 1821 р. в Бостоні відкрита перша публічна вища школа. У 1832 р. в штаті Массачусетс було створено першу раду штату для управління освітою, а в 1839 р. була відкрита перша школа для підготовки вчителів, фінансована штатом. У 1845 р. засновано перші асоціації освіти штатів в Род-Айленді і Нью-Йорку. У 1852 р. штат Массачусетс прийняв закон штату про обов'язкову шкільну освіту. Нарешті, в 1857 р. засновано національну асоціацію освіти у Філадельфії. Таким чином, стала складатися система державної (*public*) освіти, на протиположності системі приватної (*private*) освіти, яка з'явилася першою. На початку Громадянської війни 21 університет було фінансовано з бюджетів штатів; ці університети належали до системи державної освіти. Серед них найстарішими є університети таких штатів, як Джорджія (1785 р.) і Північна Кароліна (1789 р.). Як правило, фінансове становище приватних університетів було набагато кращим, ніж державних університетів (університетів штатів), але останні надавали багато фінансових пільг жителям штату, що сприяло залученню достатньої кількості абітурієнтів і давало можливість розвиватися таким навчальним закладам. Рівень освіти в державних навчальних закладах був не нижчим, ніж у приватних, хоча науковий потенціал і якість лабораторного обладнання, бібліотек, побутових умов

не досягали рівня приватних університетів, вступ до яких здебільшого був зумовлений міркуваннями престижу [4, с. 210].

У 1862 р. конгрес США прийняв Акт Моррілла, внесений до розгляду конгресменом Дж. Моррілом. Згідно з цим Актом в кожному штаті вищим навчальним закладам безкоштовно було виділено 30 000 акрів землі (12 000 га) для будівництва та організації навчальних закладів сільськогосподарських та технічних спеціальностей [7]. Попри те, що не всі виділені кошти були використані за призначенням (за рішенням штатів певну їх частину було витрачено на інші потреби, а частина земель потрапила в приватні університети), цей акт істотно вплинув на розвиток системи вищої освіти в США. Окрім цього, для виправлення недоліків, виявлених під час реалізації цього Акта, за ініціативою Дж. Моррілла через 10 років було прийнято закон про додаткові асигнування на ті ж цілі. Для координації робіт в системі освіти в 1867 р. було створено Національний комітет з питань освіти. А в 1870 р. було законодавчо підтверджено право штатів спрямовувати та використовувати податки для створення та організації робіт публічної вищої школи [5, с. 44].

В кінці XIX ст. система вищої освіти США продовжувала зміцнюватися і розвиватися. У великих університетах стали формуватися наукові школи і напрями з фундаментальних та прикладних наук. Науково-технічні досягнення університетів, розширення тематики наукових досліджень привели до зростання асигнувань від державних структур управління освітою, від великих монополій і приватних інвесторів. Прикладом істотної участі монополій у розвитку системи вищої освіти може слугувати Чиказький університет, на розвиток якого Рокфеллери передали 30 мільйонів доларів в 1892 р. Сім'єю мільйонерів Стенфордів в 1882 р. було зібрано 20 мільйонів доларів на формування Стенфордського університету, який був заснований на пам'ять про померлого сина сім'ї Стенфорд. Відомий підприємець Дж. Гопкінс заповів штату Меріленд 7 мільйонів доларів для заснування університету в Балтиморі. Університет розпочав роботу в 1876 р. під назвою Університету Дж. Гопкінса. В результаті цього найбільш престижні університети і об'єднання коледжів перетворилися на великі, сучасно оснащені навчально-наукові центри, які встановили контакти і зв'язки з промисловістю, банківською сферою, з навчальними та науковими закладами Європи, які за рівнем розвитку системи освіти і науки все ще випереджали заклади США. Ці університети стали прообразом галузевих науко-

вих парків, досвід створення яких сьогодні є найбільш накопиченим у США [3, с. 57].

Однак вища освіта, особливо в елітних приватних університетах, найчастіше не була доступною для широких верств населення США у зв'язку з високою вартістю. В результаті цього на початку ХХ ст. виникла і швидко склалася система вищої освіти, яка пропонувала отримання професійно-орієнтованої освіти за два роки навчання і менше. У зв'язку з цим в межах американської традиції будь-яка організація, яка є продовженням шкільної освіти, в США вважається вищою. Перший навчальний заклад такого типу відкрито в 1901 р. в штаті Іллінойс – Коледж Джоліет Джуніор (Joliet Junior College). Далі навчальні заклади такого типу отримали найменування юніор-коледжів. Практично відразу цей тип навчальних закладів став масовим через свою доступність. До середини ХХ ст. їх було вже близько 500, а до кінця століття – понад 1 000. Разом з професійними училищами (professional school) та системою початкового дворічного навчання в громадських коледжах (community college), особливо розвиненою в 60-ті рр. ХХ ст., вони утворили розгалужену мережу навчальних закладів, які надають випускникам шкіл численні варіанти продовження своєї освіти в стилі терміни за прийнятну ціну [1, с. 43].

Спочатку юніор-коледжі копіювали і використовували програму перших двох років чотирьохрічних коледжів, але з 1907 р. в навчальних планах таких коледжів з'явилися елементи професійної підготовки. Надалі характер і зміст освіти в таких навчальних закладах істотно трансформувалися, що привело до виникнення різноманітної системи програм підготовки і, як наслідок, до розгалуженої системи навчальних закладів умовно вищого рівня різних типів. У 1917 р. прийнято спеціальні гарантії для професійного навчання в громадських школах, а в 1918 р. комісія національної асоціації освіти з реформування середньої освіти проголосила сім основних принципів освіти, які певним чином вплинули і на зміст початкового етапу вищої освіти [6, с. 312].

Формування ринкових відносин в галузі вищої освіти і освіти загалом в США супроводжувалося повною відсутністю федерального контролю. В результаті цього діяльність багатьох навчальних закладів супроводжувалася зловживаннями, елементами обдурювання і шахрайством. У відповідь на це створено недержавні громадські об'єднання фахівців, які працювали в сфері освіти, а пізніше – асоціації самих вищих навчальних закладів. До кінця ХІХ ст. створення таких асоціацій і об'єднань на-

було масового характеру. У 1918 р. створено Американську раду з освіти (American Council of Education). Членами цієї організації є навчальні заклади всіх типів, в тому числі вищі навчальні заклади.

З метою боротьби з недобросовісними навчальними закладами, які, по суті, здійснювали продаж дипломів про освіту та документів, що підтверджують приєднання академічних ступенів, наприкінці ХІХ ст. було створено громадські професійні об'єднання, які вирішували проблему визнання дипломів навчальних закладів та їх акредитації. У шести містах США при найпрестижніших університетах і коледжах добровільно було сформовано регіональні асоціації, які розробили систему критеріїв для визначення рівня навчального закладу. З'явилися списки акредитованих (визнаних) вищих навчальних закладів, погоджені федеральним урядом і урядами штатів, які заявили про своє невтручання в процес акредитації для забезпечення автономії університетів. В результаті цього визначення типу навчального закладу характеристика якості освітнього процесу та рівень освіти стали поняттями, які контролювалися і визначалися не тільки владою штату, але й на федеральному рівні. Нарешті, в 1949 р. було сформовано Національну комісію з акредитації, до складу якої увійшли президенти 42 університетів [6, с. 493].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, аналізуючи історію розвитку вищої освіти в США, можна відзначити послідовне, прагматичне втілення в життя тези про те, що освіта є запорукою соціального та економічного розвитку країни. Головною особливістю вищої освіти США, яка сформувалася впродовж зазначеного періоду, було дотримання принципу автономії університетів і коледжів, а також свобода вибору студентами навчальних програм та дисциплін. В результаті цього до кінця ХХ ст. близько 30% працівників США мали повну вищу освіту і близько 30% – незакінчену вищу. При цьому в країні функціонувало близько 3 700 закладів вищої освіти, з яких 1 600 були державними. Всього ж близько 9 000 навчальних закладів післяшкільної освіти здійснювали підготовку з найрізноманітніших програм.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Запрягаев С. Системы высшего образования России и США / С. Запрягаев // Вестник Воронежского государственного университета. – 2001. – № 1 – С. 39–47.
2. Кнодель Л. Структура вищої освіти США на сучасному етапі розвитку суспільства / Л. Кнодель // Осві-

та регіону. Політологія. Психологія. Комунікації : український науковий журнал. – 2011. – № 1. – С. 229–234.

3. Півняк Г. Дослідницький університет як механізм удосконалення інноваційної діяльності / Г. Півняк // Вища школа. – 2011. – № 10. – С. 54–61.

4. Thelin J.R. Essential Documents in the History of American Higher Education / J.R. Thelin. – Johns Hopkins University Press, 2014. – 384 p.

5. Thelin J.R. A History of American Higher Education / J.R. Thelin. – Johns Hopkins University Press, 2011. – 504 p.

6. Thelin J.R. The Shaping of Higher Education: The Formative Years in the United States, 1890 to 1940 / J.R. Thelin // The Journal of Economic Perspectives. – 1999. – Volume 13. – № 1. – P. 37–62.

7. Thwing Ch.F. A History of Higher Education in America / Ch.F. Thwing. – Hard Press Publishing, 2012. – 530 p.

8. Transcript of Morrill Act . – 1862 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=true&doc=33&page=transcript>.